

Tarantino

Bojana Bregar

Pet dejanj za osem podlih

1. dejanje: Django v belem peklu

Preden je na konec scenarija za **Podlih osem** (The Hateful Eight, 2015) postavil zadnjo piko, je imel Quentin Tarantino za svoj osmi (ali deveti, če želite) film drugačen naslov. Imenoval se je *Django v belem peklu*. Pravzaprav je bila tudi zgodba precej drugačna. Django, kot vemo, je naslovni junak *exploitation* vesterna **Django brez okovov** (Django Unchained, 2012), v katerem Jamie Foxx prehodi križev pot temnopoltega sužnja z ameriškega Juga, dokler se sreča njegovih belih lastnikov ne obrne in zoglejijo, podobno, kot so se tri leta pred tem v pepel spremenili nacisti v *Neslavnih barabah* (Inglorious Basterds, 2009). Z *Djangom brez okovov* je Tarantino postavil svoj filmsko-fanovski spomenik Sergiu Corbucciu, italijanskemu režiserju špageti-vesternov, ki je v svojem **Djangu** (1966) nad brezvestne Ku-klux-klanovce poslal človeka brez usode, da jim pušča čebre krvi. Lik Djanga je po uspehu filma (in potem ko so ga neuradno oklicali za enega najbolj krvavih filmov vseh časov) dobil najprej svoje nadaljevanje, potem pa še nepregledno kopico posnemalec, ki so se vkrcali na ta dobičkonosni eksploatacijski vlak.

Kaj ima z vsem tem Tarantino? Precej. Namreč, tudi sam se je domislil, da bi svojega Djanga poslal novim dogodivščinam naproti. Ne na filmu, ampak na papirju. Django je tako skorajda postal junak serije *paperback* romanov, toda Tarantino si je nato premislil in se raje lotil pisanja novega scenarija – še vedno z Djangom v mislih (in v glavni vlogi). Potem pa naj bi med pisanjem zašel v slepo ulico, iz katere se Django ni mogel izvleči živ in zdrav, predvsem (in to je bilo odločilno) pa ne kot moralni zmagovalec. Tarantino po lastnih besedah ni imel srca, da bi ljudem, ki so njegovega Djanga videli kot simbol nečesa plemenitega in vzvišenega nad temno ameriško zgodovino sužnjelastništva, to zadovoljstvo vzel. Zato je svoje mesto v kočiji, ki se pelje po zasneženih hribih, Django odstopil drugemu temnopoltemu liku – majorju Marquisu Warrenu. Kar se je začelo kot prvo od nadaljevanj sage o črnem maščevalcu, ki išče pravico zase in za zatirane, se je v scenariju naposled izrisalo malce drugače in, roko na srce, precej bolj tarantinovsko. Kot najbolje pove sam: »Pomembno je bilo, da nihče od teh, ki se drug ob drugem znajdejo v Minniejini galanteriji, ni *dober* – da so torej vsi do določene mere negativci.«

2. dejanje: Podli Gawker

Sredi 2013 se je vedelo, da Tarantino dela na novem projektu ter da se bomo spet znašli na teritoriju zgodovinskih ZDA, v vesternu. Januarja 2014 je bilo svetu oznanjeno, da se bo novi projekt imenoval *The Hateful Eight*, zaokrožile pa so tudi govorice, da naj bi se v njem znova našlo mesto za Christopha Waltza, ki je bil del igralske ekipe v obeh prejšnjih »zgodovinskih« filmih. Potem pa se je le nekaj dni kasneje internet skoraj zrušil ob novici, da je nekdo delil povezavo s prvo verzijo scenarija *Podlih osem* na spletni strani z imenom Defamer, ki je last spletnega tračarskega imperija Gawker. Vest o pobeglem scenariju se je razširila kot ogenj po stepah Divjega zahoda, Tarantino pa je zelo javno in zelo zares pobesnel. Obstajalo naj bi le nekaj kopij scenarija in poleg njegovega producenta so jih dobili v roke Bruce Dern, Michael Madsen ter Tim Roth, ki jih je predvidel za prve zvezde svojega novega filma. Sledila je medijska različica zapleta *Podlih osem*, v kateri so vsi, ki so se počutili vsaj približno kompetentne, ugibali, kdo se skriva za dejanjem, ki ga je Tarantino označil za »boleče izdajstvo«. Tako boleče, da je izjavil, da bo prekinil priprave na snemanje ter izdani scenarij za kazen in v opomin storilcem do nadaljnega odložil v naftalin.

3. dejanje: Podlih osem jezdi znova – v 70 mm

Po nekaj mesecih ter po tožbi, ki jo je vložil proti Gawkerju, se je njegova jeza nekoliko razkadila. V aprilu je v sklopu dogodka Live Read, v organizaciji losangeleškega muzeja umetnosti pod vodstvom režiserja Jasona Reitmana, potekalo branje scenarija *Podlih osem* v živo z igralsko zasedbo, ki je bila precej podobna končni filmski zasedbi. Do konca leta 2014 se je tudi slednja izkristalizirala, ko sta se filmu uradno pridružila Jennifer Jason Leigh kot neustrašna in povsem brezobzirna članica tolpe banditov po imenu Daisy Domergue ter Channing Tatum, najskrivnostnejši (ter najbolj kratkoživ) lik, sicer brat gajstne Daisy. Pred njima so bili že potrjeni: Samuel L. Jackson kot že omenjeni major in temnopolti lovec na glave Marquis Warren; Kurt Russel kot John »The Hangman« Ruth, še en profesionalni lovec na ljudi; ostareli general bivše južne konfederacije Sanford Smithers z obrazom Brucea Derna in manični potencialni psihopat Chris Mannix (Walton Goggins); pa še preostali člani tolpe, znani pod svojimi lažnimi imeni – Mehičan Bob (Demián Bichir), gizdalinski Anglež Oswaldo Mobray (Tim Roth) in kavboj Joe Gage (Michael Madsen). S tem je bila zasedba osmih moralno oporečnih sojetnikov v koči sredi snežnega meteža v divjem Wyomingu popolna.

Wyoming sicer Tarantina ni videl, saj je snemanje prizorov na prostem potekalo na ranču v Telluridu, Kolorado, medtem ko so se za snemanje Minniejine galanterije preselili v studio v Hollywoodu, ki je bil v tipični perfekcionistični maniri, vredni Tarantina, ohlajen na temperature pod ničlo.

Toda ledeni studio ni nič posebnega. Zares impresivno je vse skupaj postalo, ko se je izvedelo, da bodo film posneli na 65-mm filmski trak ter da ga bodo nato – znova v tipično nostalgичno-fetišistično-cinefilski maniri – v izbranih kinodvoranah predvajali

s 70-mm filmskega traku. Še več, za snemanje so kanili uporabiti praktično starinske širokokotne leče »ultra panavision 70«, ki jih je Robert Richardson, Tarantinov stalni direktor fotografije (z njim je prvič sodeloval pri *Ubila bom Billa* [Kill Bill, 2003]), dobesedno izbrskal iz zaprašenih škotel skladišč filmskih studiev, ter z iznajdljivostjo nekoga, ki mora biti najmanj bližnji sorodnik MacGyverja, priredil in usposobil za uporabo na modernih kamerah. Ko se je januarja 2015 končno začelo snemanje, se je hkrati z njim pričela skrivna misija produkcijske hiše bratov Weinstein. Ta je najela strokovnjake, ki so po državi iskali 70-mm filmske projektorje, kar je trajalo skorajda tako dolgo kot snemanje filma. Naročeno jim je bilo, da naj priskrbijo 100 projektorjev. Dobili so jih 120. Weinsteinova sta s to potezo postala praktično večinska lastnika omenjene mašinerije v ZDA, in kar je najpomembnejše, mašinerije, ki deluje. Da so usposobili to množico antičnih beštij, so morali priskrbeti zamenjavo za odslužene dele, ki jih že desetletja nihče ne proizvaja več. Vse zato, da je *Podlih osem* lahko obkrožil svet na način, kot si ga je zamislil režiser, ki je nato vse skupaj zapakiral v cinefilsko ekstravaganco, imenovano »Roadshow«. Roadshow je pač, kot se šika, ekskluzivna, časovno omejena projekcija filma, pospremljena z glasbeno uverturo, s 15-minutnim premorom in seveda vključujočo 70-mm filmsko kopijo. S tem je Tarantino izumrlo prakso, s katero so nazadnje v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja filmski studii vabili razvajene gledalske množice stran od TV-ekranov nazaj v kinodvorane in pred ogromna filmska platna. Seveda poleg »roadshowa« obstaja tudi »klasična« kino izkušnja, primerna za ne-fetišiste in navadne, popcorn goltajoče smrtnike, ki je štiri minute krajša, gledalca triurne kinoizkušnje pa prikrajša za uvodni pomp, nekaj neključnih prizorov skubljenja mrtve kokoši in za wc odmor.

4. Dejanje: Zaplet

Zgodba gre tako: Kočija, ki jo vleče šesterica konj, hiti ubežati snežnemu viharju za petami v mestece Red Rock, Wyoming.

V njej se poleg kočijaža peljeta John »The Hangman« Ruth, lovec na glave, ki je znan po tem, da svojim klientom nikoli ne sodi sam, temveč jih pred roko pravice in pred vislice privede pri polni zavesti. Nanj je priklenjena Daisy Domergue, banditka, na katero je razpisanih 10.000 dolarjev nagrade. Kočijo na poti zaustavi postava, ki pripada temnopoltemu moškemu srednjih let, oblečenemu v uniformo zvezne vojske. Državlјanska vojna se je sicer končala že pred nekaj leti, toda mož se še vedno kliče major, major Marquis Warren, in po uvodnem nezaupanju John Ruth prepozna kolega, ki se želi pridružiti dvojici na poti v Red Rock. Čeprav sta stanovska kolega (ali morda prav zato), ga preventivno razoroži, nato pa izreče dobrodošlico in kočija nadaljuje svojo pot. Toda ne za dolgo, kajti Daisy, ki ne mara temnopolnih ljudi in je tudi sicer pravi človeški katalizator negativne energije, užali majorja Warrena, ko povsem nespoštljivo pljune na njegovo dragoceno pismo, nanj naslovljeno s strani samega predsednika ZDA, Abrahama Lincolna. Pride do manjšega prepira, kočija je primorana za trenutek postati, ko jim iz daljave začne klicati še en potencialni potnik. Tudi tega John Ruth pozna, saj gre za sina zloglasne uporniške južnjaške vojske Chrisa Mannixa, ki naj bi postal novi šerif Red Rocka, vendar mu je na poti do mesta poginil konj. Tako ga vzamejo za sopotnika in nadaljujejo z vožnjo vse do male trgovine, nedaleč od mesta, kjer so se prisiljeni ustaviti ter izpreči konje, saj jih je vihar dohitel. Namesto Minnie, ki je lastnica omenjene trgovine, jih pričaka mož po imenu Mehičan Bob, ki trdi, da je Minnie na obisku pri mami in da mu je za ta čas prepustila posel. Četudi imajo nekateri pomisleke, druge izbire pravzaprav nimajo in tako se pridružijo trem preostalim obiskovalcem trgovine, s katerimi si bodo hočes nočes primorani deliti kavo, obaro in, kot se kmalu izkaže, krogle svojih revolverjev. Nekdo med njimi namreč ni to, za kar se izdaja.

5. Dejanje: Razsodba – Lobist Tarantino ter zakon Divjega zahoda

Veliko stvari je mogoče reči za Tarantinove filme in veliko ljudi jih ne mara, kar je dejstvo, četudi med njimi ni veliko cinefilov.

Ljubitelj filmske umetnosti, to že morda, toda zagotovo ne cinefilov. Kajti eno je gotovo – in temu služi tudi morda odvečen kontekst h kritičnemu zaključku, ki ga mirne duše lahko izpustite, kot tudi kritiko samo, če ste tako razpoloženi – toda poudariti je treba, da brez izjeme vsi filmi Quentina Tarantina pridejo opremljeni s kontekstom, z ozadjem, z dodano vrednostjo, ki je zgodba o genezi vsakokratnega projekta. Tarantino je namreč redek fenomen človeka-celostne umetnine, nekaj takega, kot je bil nekoč Andy Warhol za likovno umetnost, kar pomeni, da je uspel ustvariti svoj svet, lastno paralelno vesolje z idiosinkatičnim imaginarijem likov, krajev in simbolov, v katerega nas transportira skozi svoja dela. Za Tarantina vedno velja, da ni le režiser, ampak tudi kurator, ki prečeše neskončne filmske kolekcije in iz njih izlušči bistvo, tega pa potem transformira v nekaj, kar izgleda podobno in nam na podoben način prinaša užitek, vendar ima tisti vznemirljivi vonj po novem.

Tako je tudi s filmom *Podlih osem*, ki deluje kot najbolj meta-film v dosednji Tarantinovi karieri. Bistvo sestavljata dve paralelni ideji – bolje rečeno, ideologiji – ki se skozi film peljeta po vzporednih tirnicah. Ena je ideja romantičnega Divjega zahoda, neskončnih neukročenih planjav, na obzorju katerih se sonce plapolajoče utaplja v obzorju, planjave pa samo čakajo na to, da jih poseli svoboden človek neomajnih načel in neskajjenega, enoznačnega smisla za pravico in osebno lastnino. Takšen je Divji zahod iz klasičnih vesternov štiridesetih in petdesetih let, katerih veliki junak je bil John Wayne, v konstelaciji *Podlih osem* pa mu ustreza kleni John Ruth, ki verjame v pravico rablja, da zasluži svoj vsakdanji kruh z izvajanjem zakona brez interesa in čustev, kot pravi sentimentalnež pa verjame tudi v obstoj Lincolnovega pisma, ki naj bi ga Marquis prejel od predsednika. Enakopravnost, strpnost in *fair-play* so možnosti, ki v njegovem svetu ne le obstajajo, temveč ga utemeljujejo.

Njegov nasprotni pol je Marquis, ki je s svojim večno priprtimg pogledom izpod klobuka duhovni dvojček pretkanega, ciničnega antijunaka iz špageti vesternov. Lik Samuela L. Jacksona naj bi nas prav nič dvoumno spominjal na Leeja Van

Cleefa iz Leonejevega filma **Dobro, grdo, hudobno** (Il buono, il brutto, il cattivo, 1966), seveda s to razliko, da mu je kot edinemu temnopoltemu v zasedbi naloženo zgodovinsko breme suženjstva in tako pozna resnico, ki jo John Wayne-Ruth iz vidnega polja svoje privilegirane perspektive nujno spregleda – zakon in pravica sta vedno na strani najmočnejšega. Lincolnovo pismo je le dimna zavesa, valuta, ki Marquisu kupuje čas in prostor v svetu, ki ni njegov.

John Ruth in Marquis Warren sta simbola dveh različnih Amerik, njunih dveh različnih resnic – ene uradne verzije in ene zakrite, cenzurirane, potlačene. S tem v mislih lahko rečemo, da je to najbolj odkrito političen od Tarantinovih filmov, kar sovpada tudi z njegovim opaznejšim javnim angažmajem. Ko se je lani pojavil v Bostonu na uličnih protestih proti policijskemu nasilju nad temnopoltnimi, je bila to odmevna poteza, ki ga je oddaljila od precejšnjega števila ljudi, predvsem policistov, ki te geste niso prav nič benevolentno sprejeli. Tarantino je bil sicer vedno »političen«, najbolj očitno, ko je branil svoja stališča ob obtožbah, da v filmih glorificira nasilje. Podlih osem je brez dvoma dokaz, da je svoj politični angažma v filmu potencial na povsem nedvoumni ravni, ko njegovi filmi eksplicitno postajajo politični. Da si je za to izbral žanr vesterna, se zdi naravno v času, ko je marsikatera politična razprava v ZDA (in ne le tam) primerljiva z diskurzom iz najbolj rasističnih in slaboumnih kavbojk. Po drugi strani takšno omajano zaupanje v politične predstavnike in v institucije samo od sebe spodbuja idealiziranje časov, ki so se zdeli preprostejši; ko je bil svet precej manjši in si vedno lahko vedel, kdo je tvoj sovražnik in kako se boriti proti njemu. Kot je nekoč rekel Bob Dylan, prišla je konjenica, Indijanci so padli, takrat, ko je bila dežela še mlada in je bil Bog na naši strani.

Spopad, ki se odvija znotraj zidov Minniejine galanterije, se z vzpostavitev ravnih ideološkega spopada teh dveh različnih Amerik zazdi nekako postranskega pomena, čeravno je metafora »družbe v malem« tukaj očitna. Kar se prične kot izjemno zanimiv zaplet, ki obljublja veliko, pa v vrhu in razpletu zgodbe *Podlih osem* nekoliko zbledi. Presenetljivo se scenarij tokrat ne zdi najmočnejše orožje v Tarantinovem arzenalu.

Ko se naši protagonisti zaprejo med štiri stene in pričnemo s klasičnim ugibanjem v stilu »whodunit«, v tem ni pravega užitka, ker nam primanjkuje informacij. Hkrati se atmosferi trilerja, če je to kdaj dejansko bil namen filma, ne posreči vzpostaviti, za kar bi lahko krivili ohlapnost scenarija, še rajši pa precej dolgovazne (čeravno ne nujno dolgočasne) dialoge, bolj rečeno monologe. V resnici je narobe krivdo valiti na obseg izrečenega. Eden največjih užтков Tarantinovih filmov so pač zagotovo mojstrsko napisane enovrstičnice in bistri dialogi, in količina še nikoli ni bila resen problem. V *Podlih osem* pač primanjkuje potencialnih (dobrih) antologijskih stavkov, in neke na prvi tretjini filma zmanjka tenzije in okretnosti v povedanem, čeprav je zelo očitno, da so člani igralske zasedbe povsem v svojem elementu. Še posebno Samuel L. Jackson ter Walton Goggins, ki bi zlahka zmogla postati protagonista lastnega filma, če bi se komu utrnila ta ideja. Nasprotno pa odlični igravec, kakršen je Tim Roth, kot gizdalinski mojster leporečenja žal ostane bolj na ravni karikature in bi ga kar malce pozabili, če nam ne bi v enem svojih prizorov tako energično pojasnil, zakaj svet potrebuje rablje.

Vsi ostali elementi filma, vključno, a ne izključno, s kostumografijo, glasbo (Ennio Morricone je brezhiben!) in seveda fotografijo, so pravi razlog, zakaj si morate film ogledati – in če imate slučajno priložnost, si naredite uslugo in si ga pojdite pogledat na 70 mm. Težko je opisati kvalitete, ki jih format doda k izkušnji, saj v resnici ostrina ali velikost nista tisto, kar bi bilo v tem primeru merodajno za cinematični užitek. Veliko je bilo povedanega na temo, da je bil ta razkošni format zapravljen z odločitvijo, da se z njim posname ljudi v interjerjih, toda najbrž boste imeli zelo redko priložnost na filmu videti to, kar lahko opišemo le s pojmom *teksture*: teksturo organske barve tkanin, narave, človeških obrazov, las, lesa, krvi, svetlobe in dima ... Pravzaprav je to resnično lahko primerjati z ogledom prizorov v živo, tudi zato, ker format omogoča, da z enim pogledom zajamemo praktično ves prostor v filmu. S tem se film približa gledališču, in menda se lahko nadajamo odrske uprizoritve *Podlih osem*, vsaj tako pravi Tarantino. Če se lahko nadajamo še kakšne nove 70-mm, pa bomo videli kmalu. In glede na tistih 120 sveže prenovljenih projektorjev morda ne bo ostalo zgolj pri upanju.